

Els llibertaris de la Torrassa

Les accions dels anarquistes de l'Hospitalet de Llobregat el juliol de 1936, i concretament les de les *Juventudes Libertarias* de la Torrassa, van marcar definitivament la història de la guerra civil a Catalunya.

S'ha publicat molt sobre el desgavell que va provocar la rebel·lió militar del 19 de juliol a Barcelona. Concretament, en el cas de l'Hospitalet, em semblen importants les memòries de Joan Rius. A la pàgina 261 diu: "Les patrulles de milicians de la Torrassa i Collblanc actuaven per aquells indrets (Sarrià i Pedralbes) primerament assaltant casernes i apoderant-se de l'armament, i després assaltant, espoliant i cremant convents... si queia (una carta d'un monjo) a mans d'un "intel·lectual àcrata", era més que segur que li forniria arguments sobrants per cremar més convents i estripar frares i monges sense discriminació. Perquè aquesta era la feina dels nostres incontrolats, destruir-ho tot i matar tothom. Qui no ha viscut aquells dies terribles, no es pot fer càrrec del sofriment moral i físic que experimentàvem..."⁶

Les notes manuscrites d'un mosso d'esquadra que reproduïm aquí (*Foto 11*) constitueixen un testimoni de primera mà sobre els fets que es van esdevenir aquells primers dies de la guerra civil a Montserrat i a Vic. Aquest mosso es deia Joaquim Buxons i Serrarols (*Foto 12*) i les notes manuscrites es troben al llibre *Els mossos que van salvar Montserrat*.⁷ En el llibre, a més de la biografia d'alguns dels mossos que van intervenir-hi, l'autora (filla d'un d'ells) aporta fotografies i documents dels fets. (*Foto 13*)

6. RIUS I VILA, Joan. *Deu anys crucials a l'Hospitalet de Llobregat. 1930-1940*. L'Hospitalet de Llobregat: Ateneu de cultura popular, 2010. Rius fins i tot aventura que l'assassí de Just Oliveras (prohom de la indústria de l'Hospitalet i relacionat amb la Lliga de Cambó) va ser Quico Sabaté, el qual assoliria renom com a maquis en la postguerra.

7. CASTELLÓ, Maria Cinta. *Els mossos que van salvar Montserrat (un d'ells el meu pare)*. Barcelona: Llibres de l'índex, 2016, p. 133.

22) ESCRITS DE GUERRA

13) destinar al poble de Soria, que els minuts d'aquella població estabien en raga i feren el servei amb la guàrdia Civil i aquest poble hi estaven fins a final del mes d'octubre que ens destenarrem cadascun al seu lloc on em pertencíem, pueren reser normalment fins al 18 de juliol que en esclatà la guerra Civil, en aquest dia ens contraren primer a Sabadell, després a Moncada i finalment a Barcelona a la Generalitat.

El dia 20 un Subcabo i 14 mossos ens varen destinar a Montserrat a fer-se càrrec del Monestir, el varem ens cadascun a Montserrat i el pròxim dia 21 a les 4 de la matineda, marxarem de casa a Montserrat sense novetat, ens varem fer càrrec del monestir i la tarda rebírem 4 camions carregats de personal civil armats, amb intenció de marxar i fugir, cosa que poguérem evitar.

Joaquim Buxons i Serarols amb la seva dona Teresa Reverter i Massachs, i les seves filles Montserrat i la petita Lluïsa, nascuda a la Cellera de Ter

Fotos 11 i 12. A dalt a l'esquerra, manuscrit del mossos d'esquadra Joaquim Buxons, amb detalls de la seva participació en la defensa del monestir de Montserrat el dia 21 de juliol de 1936.

A la dreta i a baix, documentació del mossos Joaquim Buxons i fotografia amb la seva família a Montserrat, on va romandre durant la guerra civil.

Foto 13. Fotografia de grup de la família del comissari Carles Gerhard (amb el nº 4) i alguns dels mossos d'esquadra que protegien el monestir durant la guerra civil fins a les acaballes de 1938, entre ells en Ramón Castelló (nº 1)

A partir de la bibliografia i especialment dels assaigs de Josep Mas-sot i de Miquel Joseph, així com de les memòries del comissari Car-les Gerhard, crec que estem en condicions de refer aquells fets.

És prou conegut que el diumenge 19 de juliol diverses unitats mili-tars de les guarnicions de Catalunya van secundar el cop d'estat con-tra el govern de la República, que ja havia esclatat a les guarnicions africanes el dia 17. El govern de la Generalitat —que ja estava avi-sat— va disposar de les forces d'ordre públic: guàrdia d'assalt, mos-sos d'esquadra i, més avançat el matí, de la Guàrdia Nacional Republicana (Guàrdia Civil) per sufocar la rebel·lió armada.

Els sindicats obrers van concentrar llurs militants a les seves seus, van distribuir observadors en punts estratègics i van començar a apoderar-se d'armes de foc de diverses armeries i de vaixells anco-rats al port de Barcelona. Les columnes militars van sortir de mati-nada de llurs casernes i van arribar a alguns dels seus objectius com la plaça de Catalunya, però no van poder passar endavant. A l'hotel Colom van ser obligats a retre's per la Guàrdia Civil.

A migdia, amb la detenció del general Goded i la seva al·locució per ràdio, el moviment estava pràcticament sufocat. Només restaven al-guns reductes resistents, com les drassanes. A Barcelona, doncs, havia triomfat la legalitat.

L'assalt de la caserna d'artilleria de Sant Andreu per part d'una ger-nació de sindicalistes els va permetre disposar de tota mena d'armes de foc: entre 10.000 i 30.000 fusells, mosquetons i carrabines Mau-ser (la quantitat varia segons la font, n'hi ha que compten el pany, d'altres l'arma sencera); pistoles i àdhuc bateries de canons i obu-sos amb la munició corresponent. (*Foto 14*)

Frederic Escofet i Vicenç Guarner, que havien dirigit la contraofen-siva com a caps de les forces d'ordre públic, van notificar-ho al pre-sident Companys i, malgrat considerar-ho molt difícil, estaven disposats a enfrontar-se, aquest cop, als civils armats. (*Fotos 15 i 16*) Però Companys ho va descartar, i el poder va passar, en qües-tió d'hores, del govern de la Generalitat als civils armats. (*Fotos 17 i 19*)

Fotos 14, 15 i 16. A dalt, un camió carregat de civils armats el juliol de 1936, fins i tot amb les peces d'artilleria de la caserna de Sant Andreu. A baix i a la pàgina següent: els responsables de l'ordre públic a Barcelona el 19 de juliol de 1936: Frederic Escofet, Vicenç Guarnier, el conseller Espanya i el general Aranguren en el sepeli d'un dels germans Arrando.

Sobre aquest tema és poc conegut el diàleg mantingut entre el president i un dels assistents al ple d'ERC al local del partit situat prop de la Plaça Reial de Barcelona, i transcrit per Joan Rius (el qual hi va assistir com a delegat de l'Hospitalet) al llibre ja esmentat.⁸

El dia 20 de juliol encara hi havia tiroteigs aïllats a Barcelona; tanmateix els fets més destacats van ser la crema d'esglésies i convents arreu de Catalunya, la persecució d'elements de les dretes —haguessin pres part en la rebel·lió o simplement per haver-se destacat com a sometents, burgesos, empresaris o capellans— i els saqueigs de domicilis, arxius, etc.

Aprofitant una locució radiada del president Companys en la qual demanava metges per atendre els nombrosos ferits dels enfrontaments, l'abat Antoni M. Marcet, màxima autoritat del monestir de

8. RIUS I VILA, Joan. *Op. cit.* A la pàgina 256, llegim: "L'assembleista, li va preguntar: 'M'agradaria saber per què el nostre president va lliurar les armes a la FAI el 18 de juliol. I, en tot cas, per què no els les va prendre un cop acabada la revolta?' Encara em sembla veure'l amb els cabells esboirats, el mocador de gairell a la butxaqueta de l'americana i els punys blancs de la camisa sortint-li sota les mànigues, amb els braços enlaire, gesticuladors. I em ressonen les seves paraules sarcàstiques i contundents: 'On eres tu aquell 18 de juliol? Tu i tots aquells que com tu formàveu la immensa ma-

Montserrat, va enviar dos metges en un cotxe retolat METGE el dia 21 de juliol prop dels consellers de Sanitat (Dr. Corachan) i de Cultura (Ventura Gassol), per demanar-los l'empareda del govern català.⁹

Aquell mateix dia 21, el conseller de Governació Josep M. Espanya signà una ordre adreçada al cap dels Mossos d'Esquadra, el tinent Coronel Fèlix Gavari, perquè hi trametés un escamot. Tot seguit, 15

joria del nostre partit, on éreu aquell dia? Fent tertúlia als nostres Centres al voltant d'una tassa de cafè, escoltant la ràdio, o ben amagadets a casa tot preparant les maletes? Amb homes com tu havia de confiar per treure les castanyes del foc? Ja en tinc prou amb l'experiència del 6 d'Octubre que ens va costar tan cara. No m'hi vaig pensar gens ni mica a lliurar les armes i vaig deixar que les prenguéss el poble on fossin perquè sabia que aquells que les farien servir, en aquells moments, ho farien amb eficàcia, com ho van demostrar. I, si ara els les vols prendre, t'invito a encapçalar la llista de voluntaris per anar-les a recollir a casa seva i allà on siguin. Per part nostra no et mancaran documents oficials ni guàrdies per efectuar aquesta feina, que ara seria tan efectiva com la que hauries hagut de fer lluitant amb ells al bell mig del carrer aquell 18 de juliol. Però tu no hi eres, més ben dit no hi éreu! I jo, el que no volia era quedar-me sol altra vegada! Fos com fos, m'hauria aliat amb els uns i amb els altres, fins i tot amb el dimoni, per esclafar la militarada...!' I continuà parlant fogosament durant molta estona i tots emmudírem. Jo esperava que l'home de la interpel·lació respongués a Lluís Companys, però callà com un mort, com vam callar jo i tots els assembleistes."

Rius explica com l'endemà mateix va formar part d'un dels escamots per recollir les armes de foc a l'Hospitalet. Anaven casa per casa, des de la Remunta fins a Sant Josep. Els acompanyaven dos policies i al carrer els esperava una camioneta, a la una del migdia n'havien recollit una pila. L'endemà "començarem a la plaça de l'Ajuntament però no passarem de la Rambla, davant de la qual hi havia instal·lat el Comitè de Milícies Antifeixistes. Allí hi havia tot d'elements de la FAI... que la prengueren amb nosaltres i van voler-nos requisar tot l'armament que havíem recollit. Gràcies als esforços d'elements de la UGT i dels guàrdies que l'ajuntament envià en assabentar-se del bullit, aconseguírem girar cua i lliurar l'armament a la caserna de la policia. No n'hi havia ni la tercera part del dia anterior." Encara van gosar sortir l'endemà, però la resistència oferta per dos patrullers armats amb armes llargues de foc que cridaven: "Si no os largáis inmediatamente, os las vaciamos! Fascistas!" els va fer desistir definitivament.

9. És interessant l'explicació que es fa a Massot, Josep. *La guerra civil a Montserrat*. Montserrat: Publicacions de l'abadia, 1984 p. 13; Dona la raó de

mossos comandats pel caporal Pere Mongay (Gerhard l'anomena Montgai) van ser concentrats al Palau de la Generalitat i amb un autobús conduït pel caporal van emprendre viatge cap al monestir.¹⁰

Ventura Gassol va designar el diputat d'Unió Catalanista/Estat Català Joan Soler i Pla com a representant seu per a la protecció del monestir. A més del diputat, hi van viatjar més mossos d'esquadra i escamots d'Estat Català, però ho van fer ja el dia 22.¹¹ En arribar a la plaça de Catalunya davant mateix de l'Hotel Colom, ja en poder dels elements populars, l'autobús dels mossos d'esquadra es va trobar enmig d'un tiroteig. Un dels mossos resultà ferit de bala en una cama i un altre va esquivar una bala que li anava directa al pit i es va encastar al seient. (*Fotos 20 i 21*)

Al cap d'una estona, repregueren el camí tot passant per la Diagonal i Pedralbes, fins a la carretera de Madrid, i a entrada de fosc arribaren a Esparreguera. En l'obra de l'historiador Massot es diu que els mossos es van deturar al poble perquè "els ompliren tant el

per què hi va haver dues expedicions paral·leles per a la custòdia del Monestir i les persones (monjos, escolans, empleats i visitants) que hi havien quedat aïllades. Diu que el Dr. Corachan els va adreçar l'un (el Dr. Tarrés) al diputat Soler i Pla, i l'altre (el Dr. Parellada, després monjo) al conseller de Cultura, Gassol. L'endemà, 22 de juliol, Tarrés tornà a parlar amb Corachan, que li assegurà que "la Generalitat a la nit havia enviat mossos d'esquadra per guardar el monestir". Més tard, Gassol i el seu secretari, Melcior Font, li comunicaren que "s'estava organitzant una comissió, presidida pel doctor Soler i Pla, per requisar el monestir en nom de la Generalitat."

10. Castelló, Maria Cinta. *Op. cit.*, p. 50 i següents. Sobre el caporal Pere Mongay Pomé, vegeu RISQUES, Manuel. *Identitat democràtica o tradició espanyolista? La repressió sobre els Mossos d'Esquadra a la postguerra*. Barcelona: Edhasa i Departament de Justícia, 2003, p. 66-71. L'autor explica que el setembre de 1936 va ser expulsat del Cos pel Comitè d'Obrers i Soldats per missaire i per diverses actuacions contra els revolucionaris, va ser detingut el 2 de novembre i assassinat l'endemà, sense que es conegui el parador del cadàver.

11. Vegeu-ne les diverses versions a GRACIA, Francisco i MUNILLA, Glòria. *Salvem l'art! La protecció del patrimoni cultural català durant la guerra civil*. Barcelona: La Magrana, 2011, p. 62 i 63; JOSEPH, Miquel. *El salvament del patrimoni artístic català durant la guerra civil*. Barcelona: Pòrtic, 1971, p. 20; i la que considero més documentada de totes perquè aplega testimonis escrits i orals, la de MASSOT, Josep. *Op. cit.*, p. 14 i 160-161.

Fotos 17 i 18. El nou govern de la Generalitat del mes d'agost amb tres consellers directament implicats en el salvament dels monjos i el monestir de Montserrat: Ventura Gassol, Josep Mª Espanya i Joan Puig i Ferrer.

Foto 19. Imatges dels milicians armats l'estiu de 1936, el mocador al cap era freqüent per a protegir-se de la calor, com ho descriu en Joan Puig i Ferrater al seu llibre *Les profanacions*.

Fotos 20 i 21. Llibret de cançons revolucionàries i mossos d'esquadra en combat el 19 de juliol de 1936.

cap dels armaments de què disposava el Monestir i que anaven a una mort segura, que decidiren fer-hi nit i esperar l'endemà per prendre una decisió". Al meu parer, més que creure's la brama de la resistència armada, el caporal Mongay, home bregat en enfrontaments armats amb anarquistes i delinqüents habituals, va considerar més convenient presentar-se de matinada a Monistrol (on els dies anteriors havien arribat força armes per al comitè local) i d'allí passar al Monestir.

L'endemà, doncs, de matinada, pujaren a Monistrol, on se'ls va afegir el rector de la parròquia i el comitè local de les Milícies Antifeixistes, de manera que a més de l'autobús dels mossos hi anaven dos o tres cotxes de gent armada.¹² Segons els monjos, el comitè de Monistrol volia apoderar-se del monestir i de les seves dependències; tanmateix el caporal Montgai va dir que allí l'única autoritat era ell per delegació del govern de la Generalitat. En vista que diversos grups de joves i obrers pujaven per la via del cremallera, també va ordenar als mossos que prenguessin posicions per a la defensa del recinte.¹³

Els diversos autors que han escrit sobre aquest tema no coincideixen en les dates. Considero com a més fiable el llibre de Josep Masot, el qual, a més d'historiador solvent, es va poder entrevistar amb diversos monjos testimonis dels fets.

Segons Narcís Xifra, a un quart de tres de la tarda arribà un camió mitjà protegit amb matalassos i carregat de milicians armats, mentre els badocs se situaven davant de l'escala del restaurant. Als jardins dels apòstols es van estacionar 3 camions més, custodiats per homes sospitosos.¹⁴ (*Fotos 25 i 26*) Els nouvinguts s'identificaren com a membres de les *Juventudes Libertarias* de la Torrassa. (*Foto 22*) Els mossos parapetats dalt de la barana podien tant disparar als

12. GERHARD, Carles. *Comissari de la Generalitat a Montserrat (1936-1939)*. Montserrat: Publicacions de l'Abadia. 1982, p. 8 i següents.

13. Vegeu JOSEPH, Miquel. *El salvament del patrimoni artístic català durant la guerra civil*. Barcelona: Pòrtic. 1971, p. 20, i XIFRA, Narcís. *El 19 de juliol de 1936 al monestir de Montserrat*. Barcelona: Pòrtic, 1973, p. 137.

14. XIFRA, Narcís. *Op. cit.*, p. 137.

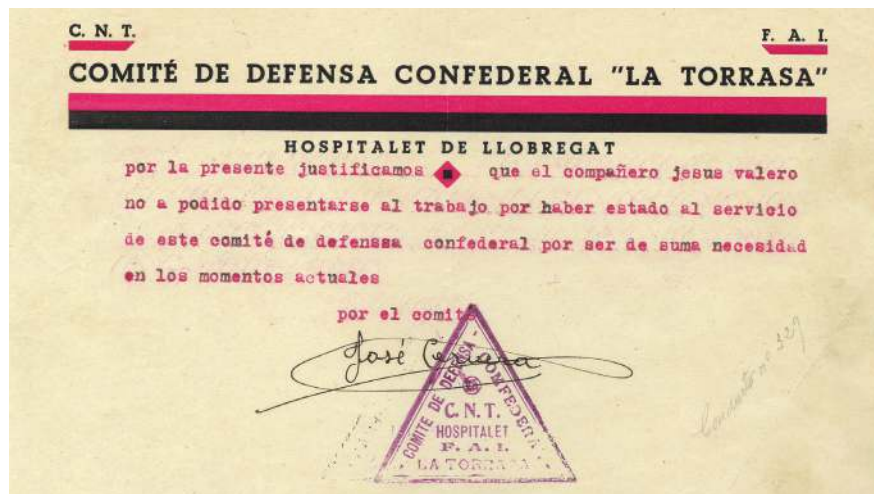
milicians com calar foc als camions. Pel que diu Narcís Xifra en una descripció un punt novel·lada, tot sigui dit, el capitost de la colla es trobà al gran portal amb un jove i la seva mare, es van saludar i va començar un diàleg: "Mira, va dir el capitost, hem vingut per feina. Hem de cremar tot això i de pressa perquè abans del vespre hem d'anar a fer feina a Vic." La mare del conegut, tota esverada, li preguntava com s'arreglarien els visitants (n'hi havia quatre centenars), a la qual cosa contestà el cap de colla: "No cremarem els aposentos" i tot dirigint-se als seus va cridar: "Nois, cap a l'església!"

En aquells moments arribà un cotxe a tota velocitat, d'on sortí un senyor d'edat i llarga barba blanca (el Dr. Soler) dient que era delegat de la Generalitat; això generà una llarga discussió, un tens diàleg entre l'ancià diputat Soler i el cap de colla dels anarquistes.

Al llibre de Massot (que recull les impressions dels monjos com Ramon i Arrufat, i Tobella, que ho veien des de les cel·les i de l'interior del monestir), es diu que qui va sortir a trobar-se amb el capitost dels incendiàries va ser el sotscap dels mossos, que sembla que el coneixia; es van saludar amistosament i tot separant-se una mica van conversar animadament, va semblar que el sotscap intentava persuadir-lo perquè desistís de llençar la primera bomba incendiària, ja que ells (els mossos) havien estat enviats des de Barcelona per garantir que allò era propietat del poble, i que no havien trobat la més mínima resistència per part dels residents. En qualsevol cas, més que de les bones paraules, els llibertaris es van adonar de seguida de la ferma voluntat de defensa dels mossos, i la discussió baixà de to.

Soler li mostrava el document amb l'ordre d'apropiació per la Generalitat i els cartells ja retolats que confirmaven el que deia, i el cap de colla es retirà amb els altres companys seus, els quals no semblaven del tot convençuts i ja havien descarregat alguns artefactes ben sospitosos dels camions; és probable que els digués que ell no podia llençar la primera bomba.¹⁵

15. XIFRA, Narcís. *Op. cit.*, p. 138. No està clar si els "estris i artefactes" eren bidons i galledes, ja que segons es diu al llibre MIR, Miquel. *Diario de un pistolero anarquista*. Barcelona: Destino, 2007, p. 58, "con cubos llenos de gasolina rociaban todos los rincones y calaban fuego, provocando una viru

Fotos 22, 23 i 24. A dalt, carta del Comitè de Defensa de la CNT-FAI de la Torrassa, datada el 1937 durant els anomenats "fets de maig". A baix, monument als herois de les batalles del Bruc, que es trobava a la plaça dels apòstols del monestir de Montserrat, i que va ser enderrocat durant la guerra civil.

Per part del Dr. Soler i dels mossos, se'ls va permetre entrar al recinte del monestir en petits grups, a peu i totalment desarmats, havent deixat els camions al lloc on s'havien aturat. Se'ls va convidar a prendre unes copes d'Aromes de Montserrat, amb un diàleg molt més distès, i els indicaren que marxessin de forma passiva per on havien arribat.¹⁶

Els monjos, de les finestres del monestir estant, van sentir com el cap de l'escamot revolucionari (home molt trempat) donava ordres als companys: "¡Al camión! Nos vamos a Vic. Allí nadie podrá evitar que cumplamos con nuestro deber. Tornem a carregar-ho i anem cap a Vic!" I quan algú li va objectar: "Com s'entén?" Ell li contestà: "He donat paraula i l'he de complir!" No sense tibantor, els altres carregaren els estris i empengueren la ruta.¹⁷

En dies posteriors, el comissari Joan Puig i Ferreter va organitzar el trasllat dels monjos a Barcelona, aconseguint d'aquesta manera el salvament de la gran majoria. Nogensmenys, 20 d'ells van ser agafats i assassinats durant el decurs de la guerra civil.

Molt probablement en aquestes dates de l'estiu de 1936 es va produir també l'enderroc del monument als herois del Bruc de 1808.¹⁸

Es tractava d'un monument erigit pel sometent amb motiu del centenari de les batalles del Bruc. (*Fotos 23 i 24*) Era obra de l'escultor Josep Campeny i estava situat a la plaça dels Apòstols.

Un altre incident greu va tenir lloc a la Torrassa en aquells dies. L'escriptor Puig i Ferreter, que havia estat nomenat comissari de la Generalitat per Ventura Gassol, mentre estava sopant al monestir el dia 3 d'agost es va assabentar per ràdio de la seva designació com a conseller de Sanitat i Assistència Social. Ell i la seva escorta van pujar al cotxe per anar a Barcelona, on havia de celebrar-se la pri-

lenta hoguera", o bé es tractava de bombes incendiàries, com diu Massot a la pàgina 14 de l'obra esmentada.

16. CASTELLÓ, Maria Cinta. *Op. cit.*, p. 53.

17. XIFRA, Narcís. *Op. cit.*, p. 138.

18. Monistrol (Barcelona) FC-CAUSA GENERAL, 1594, Exp. 5 p. 9, 10 i 100. Segons l'informe, el monument estava valorat en 150.000 ptes. de l'època.

mera reunió del nou govern. (*Foto 18*) Segons explica Carles Gerhard, Puig (o el xofer) va cometre la imprudència d'agafar l'entrada per la Torrassa, i a les barricades de control va ser detingut ell i desarmada la seva escorta. Malgrat les protestes, va ser tancat durant unes hores, fins que un dels llibertaris va convèncer els *compañeros* que el deixessin lliure. Llavors li van tornar el vehicle, no així les armes, i el van acompanyar a les dues de la matinada fins al Palau de la Generalitat.

Les discussions dels comissaris i els mossos amb grups de civils armats van sovintejar en aquelles dates. Tan aviat volien registrar el monestir perquè cercaven armes amagades, com saquejar les granges i cellers propietat dels monjos. De tots aquests incidents, Puig i Ferreter en va deixar constància al volum VII de la seva monumental obra *El pelegrí apassionat*, amb el títol "Les profanacions".

Habitualment, les partides o bandes eren poc nombroses (com a màxim 50 o 60 individus en camions) i, a la vista de la guàrdia de mossos d'esquadra, després de voltar i disparar algun tret, se'n tornaven. (*Foto 26*) Els membres del comitè de Monistrol van participar en diversos casos de detencions i, segons els informes de la Causa General, en assassinats, com per exemple la detenció d'en Josep Antoni Perpiñà (al qual els mossos van rescatar de la presó la matinada del 22 al 23 de juliol, i van conduir a la Comissaria d'Ordre Públic de Barcelona), i les morts d'en Josep Palmada i del vicari Joaquim Boisoms. Al final de la guerra, els membres del Comitè de Monistrol van exiliar-se a França i algun, com Antoni Noguero, va ser detingut quan volia fugir al Marroc, va ser jutjat i afusellat.¹⁹

L'amenaça dels llibertaris de la Torrassa respecte de Vic es va complir. Com ho explica en Miquel Joseph,²⁰ van cremar la catedral amb les pintures de Sert, l'església gòtica de la Mercè i els altars barrocs de diversos convents i esglésies.

El diputat Soler i Pla hi arribà quan els de la Torrassa acabaven de calar foc a la catedral, amb el perill que el foc es propagués al museu

19. Monistrol (Barcelona) FC-CAUSA GENERAL, 1594, Exp. 5 p. 320, 329, 334 i 335.

20. JOSEPH, Miquel. *Op. cit.*, p. 103.

Fotos 25 i 26. Camions carregats de civils armats el juliol de 1936.

episcopal, i va coincidir amb mossèn Gudiol quan aquest tractava d'evitar-ho.

L'alcalde de Vic es declarà impotent per afrontar la situació imposada pels revolucionaris de la Torrassa, als quals se'n van afegir uns quants més, arribats de Granollers.

La premsa anarcosindicalista va prendre partit decididament en els atacs a Montserrat i Vic. Així, la *Solidaridad Obrera* del 27 de juliol publicava: "Aquí tenemos, por ejemplo, Montserrat. Puede ser un monumento tan civil como lo fue religioso. Su transformación es inevitable. Y es posible. Mistificaciones para excusar y para eludir a tanto fascista las molestias de un nuevo estado de cosas; pararrayos, no".

I l'endemà: "Enterados por nuestros dirigentes de la situación en que se encontraba la Ciudad de Vich, población muy dada a que en ella se hubieran enseñoreado los fascistas ocultos y disfrazados en la vestimenta del Cuervo y en las túnicas beatíficas de las monjitas que su vergüenza trató de ocultar en los claustros del convento, rápidamente se trasladaron a dicha población, y tras enconada y titánica lucha adueñáronse, y por todas partes dejaron huellas de que la CNT y la FAI habían escrito una página más de su historia gloriosa."

L'historiador Josep Benet, antic escolà de Montserrat, també es va referir a la persecució religiosa en les seves memòries i va publicar un recull de publicacions de la premsa de l'època sobre la crema d'esglésies i els assassinats d'eclesiàstics.²¹

Les topades entre el diputat Dr. Soler i els mossos d'esquadra d'una banda, i "els de la Torrassa", com els anomenaven els mossos, de l'altra, van tenir un altre capítol en el cas del cardenal Vidal i Barraquer. Segons ens diu Enric Ucelay Da Cal (que cita el llibre *Vidal y Barraquer, el cardenal de la paz*, de R. Muntanyola), el cardenal arquebisbe de Tarragona va ser agafat per un escamot faista de la To-

21. BENET, Josep. *Memòries I, de l'esperança a la desfeta 1920-1939*. Barcelona: Edicions 62, 2008, p. 195 i següents.

rrassa i alliberat entre el 24 i 25 de juliol pel Dr. Soler i uns mossos. En canvi, el bisbe Borràs, bisbe auxiliar de Tarragona, el qual —segons Rius— va ser agafat el mateix dia, no va tenir aquesta sort i va ser assassinat a Solivella per l'escamot de la Torrassa el 12 d'agost. D'altres fonts diuen que l'assassinat va tenir lloc a Montblanc o al coll de Lilla. En qualsevol cas, no es va trobar el cadàver.²²

Com a testimoni final del desgavell originat per la rebel·lió del 19 juliol a l'Hospitalet de Llobregat, cal citar el testimoni de Miquel Joseph, que ens explica com a mitjan agost: "amb sorpresa, veiérem arribar la Comissió de les Juventudes Libertarias de la Torrassa a fer lliurament de diversos objectes d'art, de llibres valuosos i de gran nombre de quadres, entre els quals figurava una tela de Murillo".²³

L'activitat armada de les "patrulles de control" va continuar pràcticament fins als "fets de maig" de 1937.²⁴ A la documentació de la

22. Una altra visió, més exculpatòria per al govern de Companys, la trobem a UCÉLAY DA CAL, Enric. *La trajectòria dels Mossos d'Esquadra a la Catalunya contemporània*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, 2005, p. 153 i 154, i la versió més oficial i políticament més edulcorada és la que es troba al llibre *Crònica de la guerra civil a Catalunya*, extreta de l'arxiu Tarradellas (Barcelona: Edicions Dau, 2008), en què a la pàgina 73 s'hi diu: "Per tal de salvaguardar el tresor artístic de Catalunya, el Conseller de Cultura, senyor Gassol, delegà el diputat al Parlament català senyor Soler i Pla perquè, en nom del govern català, recorregués els centre artístics de la nostra terra i controlés l'estat en què es troben els seus monuments. Complimentant aquesta disposició, el doctor Soler i Pla, durant els dos darrers dies [es refereix al 21 i al 22 de juliol], ha realitzat les gestions encomanades. Primerament anà a Montserrat, on practicà un rigorós control de la situació en què es trobava el monestir i el seu tresor artístic. Sortosament, no hagué de lamentar ni senyals de destrucció. Tot era intacte. Els monjos i els escolans, en nombre de cent seixanta, foren invitats a abandonar el monestir, cosa que feren sense rèplica. Aleshores el doctor Soler i Pla aixecà acta de la incautació i féu el corresponent cartell. Féu un detallat inventari de la biblioteca i encomanà la vigilància del monestir als Mossos d'Esquadra. Després, el doctor Soler y Pla es dirigí a Vic per tal d'evitar també la destrucció dels valors artístics d'aquella ciutat. Desgraciadament, alguns ja eren destruïts. Altres, però, pogueren ésser salvats. Entre aquests hi ha el famós museu, que alguns elements forasters també volien destruir."

23. JOSEPH, Miquel. *Op. cit.*, p. 129.

24. Al llibre *Ordre públic i violència a Catalunya (1936-1937)*. Barcelona:

Causa General existent a l'Archivo Histórico Nacional, hi ha una llista d'uns 150 individus acusats de formar part de les patrulles, tot i que alguns historiadors consideren que potser eren només un centenar. D'aquells que no van morir durant la guerra, la majoria es va exiliar, i una minoria va ser empresonada, jutjada sumaríssimament i executada.

Hi ha divergències quant al nombre de milicians i camions. Les més agosarades parlen de 3.000 milicians voltant pel massís i pobles de la rodalia, les més reduïdes esmenten dos camions carregats de gent...

Edicions Dau, 2011, consta que en la reunió del 6 de gener de 1937 del Comitè Central de Milícies Antifeixistes (Acta n. 8) p. 101: "Habla de las diferentes patrullas que existen, entre ellas las de los pueblos, incontroladas, y refiriéndose en particular a las de la Torrassa, y añade que su partido no está de acuerdo con los hechos y actos que no marchan como es debido..." També es recull al mateix llibre, a la pàgina 353, tot detallant els successos de la Fatarella dels dies 25 i 26 de gener de 1937 com: "el pueblo se hallaba rodeado por Patrullas y gente armada de l'Hospitalet y la Torrassa (Barcelona)...", es dona per cert que hi ha hagut desenes de morts perquè els habitants del poble han respost amb armes a la pretensió de col·lectivitzar els conreus, i els anarquistes han volgut escarmentar-los, afusellant 36 dels seus habitants després de ser detinguts.